

Nr 20.

Ankom till riksdagens kansli den 11 februari 1928 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för bistånd till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken.

(4:e avd.)

I en till riksdagen den 27 januari 1928 avlåten, till statsutskottet för förberedande behandling hänvisad proposition, nr 38, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att vid lämnande av bistånd till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken i Norrbottens län, för vilket ändamål 1927 års riksdag anvisat ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, må tillämpas de grunder, som departementschefen i statsrådsprotokollet angivit.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

Kungl. Maj:t beslöt den 20 maj 1927 att i proposition (nr 252) till 1927 års riksdag föreslå riksdagen att *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t finge enligt i statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag angivna grunder lämna bistånd till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken i Norrbottens län, *dels ock* å riksstaten för budgetåret 1927—1928 bland utgifter för kapitalökning under titeln »Låneunderstöd» för understöd till återupprättande av viss industriell verksamhet anvisa ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor, därav att täckas av andra statsinkomster än lånemedel 500,000 kronor och att täckas av lånemedel 1,500,000 kronor.

Vad sålunda föreslagits bifölls av riksdagen, som i skrivelse den 8 juni 1927 (nr 310) anmälde sitt beslut i frågan. Uti sin skrivelse uttalade riksdagen bland annat, att statens deltagande i företagens finansiering helst icke borde taga den direkta aktieteckningens form. I avseende å förslagens detaljer framhöll riksdagen nödvändigheten av att, innan slutligt avtal om statshjälpen träffades, trygghet vunnits för att det blivande bolaget, utöver statshjälpen, förfogade över tillräckligt anläggnings- och rörelsekapital, varjämte riksdagen uttalade, att domänstyrelsens medverkan i den planerade hjälpaktionen endast borde lämnas på ett fullt affärsmässigt sätt.

Departementschefen har nu anfört bland annat följande:

»Efter det riksdagens beslut fattats, hava av representanter för orsintressena genom den så kallade Kalixkommitténs arbetsutskott förts förhand-

lingar dels med representanter för staten och dels med Ytterstforsbolagets konkursbo och olika penninginrättningar, varjämte arbetats för anskaffande av aktieteckningar i det nya bolaget.

Arbetet för det nya bolaget har nu fortskridit så långt, att dess bildande kan anses säkerställt. Konkursförvaltningen i Ytterstforsbolaget har erbjudit sig att teckna aktier för 850,000 kronor. I likvid för dessa skola överlätas dels förut omnämnda fastigheter, dels vissa båtar m. m., vilka konkursförvaltningen tidigare erbjudit sig att för en köpeskilling av 50,000 kronor sälja till det nya bolaget. Av medlemmar uti »Föreningen Nederkalix Industri u. p. a.» (i det följande benämnd industriföreningen) hava teknats aktier till ett belopp av något över 1,500,000 kronor, och det vore meningen, att staten skulle teckna aktier för icke fullt 500,000 kronor, motsvarande vad som utav det av riksdagen beviljade anslaget, 2,000,000 kronor, icke tages i anspråk för lån till industriföreningens medlemmar. Även teckningen av ytterligare erforderligt belopp, 150,000 kronor, kan anses säkerställd. Angående villkoren för det lån, som staten skulle lämna industriföreningen, har i stort sett enighet vunnits, ehuru formellt avtal ännu icke kommit till stånd. Enligt uppgjort förslag till stiftelseurkund för det nya bolaget skall Kungl. Maj:t äga utse två av styrelsens fem ledamöter jämte två suppleanter ävensom en revisor jämte suppleant. Ut i industriföreningens stadgar har intagits bestämmelse, att en styrelseledamot och en revisor jämte suppleanter för dem skola utses av Kungl. Maj:t. Enligt särskilt avtal med domänstyrelsen har för det nya bolagets räkning skett utstämpling och pågår för närvarande avverkning av virke till den myckenhet, som erfordras för driftens igångsättande på tidigare antagna tidpunkter.

Bildandet av det nya bolaget synes alltså kunna förverkligas i överensstämmelse med vad som var avsett vid riksdagens behandling av frågan. Genom nyssnämnda bestämmelser i stiftelseurkunden för det blivande bolaget samt i föreningens stadgar torde staten få anses hava erhållit tillbörligt inflytande på ledningen av bolaget ävensom möjlighet att bevaka sina intressen i föreningen. Emellertid hava svårigheter mött att anskaffa det kapital, som utöver aktiekapitalet erfordras för drivandet av den tänkta verksamheten. Därutinnan är läget det följande.

Arbetsutskottet har satt sig i förbindelse med Ytterstforsbolagets förlagsgivare, aktiebolaget Svenska handelsbanken, som redan tidigare förklarat sig i princip villig att lämna kredit åt det bolag, som kunde komma att bildas. Banken uttalade därvid den önskan, att innan närmare underhandlingar påbörjades ytterligare utredning måtte förebringas rörande det nya bolagets kapitalbehov och rörande bärigheten av företaget. I anledning härav verkställde på begäran av arbetsutskottet vice verkställande direktören i svenska trävaruexportföreningen J. L. Ekman en förnyad granskning av de tidigare gjorda kalkylerna. Ekman kom härvid till det resultatet, att för anläggningarna erfordrades ett belopp av 4,700,000 kronor och såsom förlagskapital i runt tal 4,250,000 kronor, därvid han räknade med att det största kapitalbehovet skulle föreligga vid juni månads utgång, innan skeppningen ännu kommit igång. Ekman framhöll vidare, att i vissa punkter jämkning borde begäras i det blivande kontraktet med domänstyrelsen. Efter erhållen del av denna utredning — vilken i de delar, som beröra kapitalbehovet, torde få såsom bilaga fogas vid protokollet i detta ärende — har banken förklarat, att, om Kalixkommittén kunde på annat sätt anskaffa de medel, som erfordrades för sågens och sulfatfabrikens iordningställande, banken vore villig att tillhandahålla en kredit, som vid varje tidpunkt högst motsvarade anskaffnings-, respektive tillverkningsvärdet av samtidigt förefintliga, under förlagsinteckning eller annan pantförskrivning ingående råvaru- och lagertillgångar, respektive däremot

svarande säkra fordringar, dock att totala kreditbeloppet icke finge överstiga 4,500,000 kronor. Såsom säkerhet för lånet fordrade banken dels förlagsinteckningar, motsvarande kreditens totalbelopp, och dels fastighetsinteckningar till samma belopp. Vidare har det blivande bolaget ur industrilånefonden — mot av statskontoret godkänd säkerhet och på vanliga villkor beträffande lånetid, amortering m. m. — beviljats ett lån å 500,000 kronor. Postsparbanken har tillförsäkrat bolaget ett lån å samma belopp, 500,000 kronor, på en tid av 15 år, vilket lån skall vara amorteringsfritt i 10 år och därefter amorteras med en femtedel varje år. Säkerheten för dessa båda lån skall utgöras av två inteckningar i bolagets fastigheter å vardera 500,000 kronor med samma rätt inbördes och beträffande förmånsrätten liggande mellan 500,000 och 1,500,000 kronor; botteninteckningen å 500,000 kronor skulle — jämte andra inteckningar med sämre rätt ävensom förlagsinteckningar — tillkomma banken som säkerhet för dess lån.

På nu angivna sätt skulle erhållas ett kapital av, inberäknat aktiekapitalet, 8,500,000 kronor. Enligt de senast verkställda beräkningarna skulle ändock återstå att fylla ett kapitalbehov av omkring (8,950,000 — 8,500,000) 500,000 kronor. Detta behov har ansetts kunna täckas på det sätt, att domänstyrelsen medgiver kredit för betalningen för rotvärdet av levererat virke under intill ett år längre tid än som avsågs i de uppgjorda kontraktsförslagen. Domänstyrelsen kommer med sådan kredit att på en gång hava fordran för rotvärdet av två års virkesleveranser, vilket värde enligt kontraktsförslagets priser skulle uppgå till omkring en miljon kronor. Såsom säkerhet för betalningsskyldighetens fullgörande skulle — i stället för den i kontraktsförslagen förutsatta bankgarantien — lämnas inteckningar i bolagets fastigheter till belopp, motsvarande nyssnämnda värde och till förmånsrätten liggande näst efter 3,250,000 kronor.

Såsom synes kommer den sålunda uppgjorda planen för lämnande av det beslutade biståndet att i vissa avseenden skilja sig från den, som förelåg vid tiden för riksdagens beslut, i det att dels kapital skulle från statens och statsinstitutioners sida tillhandahållas i större utsträckning än som då förutsattes, och dels domänstyrelsen skulle avstå från kravet på bankgaranti, vartill kommer att vissa smärre jämkningar skulle företagas i domänstyrelsens kontrakt. Därför är att märka, att med hänsyn till inträffad ändring i konjunkturerne de föreliggande kontraktsförslagen, på vilka finansieringsplanen uppbyggts, numera torde i vissa hänseenden vara mindre fördelaktiga för staten än vid den tid, då det i förslagen innefattade anbudet avgavs. Med hänsyn dels härtill, dels till den omfattande kredit, som skulle lämnas av domänstyrelsen, torde, enligt vad jag inhämtat, domänstyrelsen icke för sin del kunna anse den avsedda uppgörelsen såsom en under nu inträdda förhållanden i alla hänseenden affärsässig sådan.

Då behovet av understöd till lindrande av arbetslösheten i orten är lika stort som förra året, lär det vara uppenbart, att den då beslutade hjälpaktionen bör fullföljas. De såsom nödvändiga befunda modifikationerna i tidigare gällande förutsättningar för densamma synas mig kunna godtagas. Riksdagens medgivande torde emellertid böra inhämtas till de jämkningar i villkoren, för vilka jag nyss redogjort.»

Stor tvekan måste tvivelsutan göra sig gällande inför de ytterligare eftergifter, som från statens sida nu krävas för genomförandet av här avsedda företag för cellulosatillverkning och sågverksrörelse inom Kalixbygden.

Vid frågans bedömande måste dock å andra sidan hållas i minnet de säregna omständigheter, som i detta fall ansetts motivera statens mellankomst. I samband med den tidigare inom Nederkalix kommun be-

fintliga sulfatfabrikens och sågverksrörelsens överlåtande på en större enskild — sedermera i konkurs försatt — industrikoncern hava dessa företags verksamhet överflyttats till andra platser och all industriell rörelse inom Kalix-orten så gott som helt nedlagts. Utan några befolkningens åtgöranden har på detta sätt vållats en fullständig omkastning i kommunens tillvaro och framkallats en arbetslöshet, så svårartad att vissa utomordentliga hjälpåtgärder, efter tillstyrkan av bland andra kommerskollegium och socialstyrelsen, befunnits påkallade.

Inom orten hava nu ansträngningarna helt inriktats på återupprättandet av den industriella verksamheten enligt den plan, som förelades fjolårets riksdag. Därvid har det emellertid visat sig, att svårigheter uppstått att, på sätt i fjolårets förslag förutsattes, tillgodose det erforderliga kreditbehovet. Härigenom ha ytterligare stödåtgärder blivit oundgängliga, därest planen ifråga skall kunna realiserast. Om det än måste synas beklagligt att nu så betydande ytterligare eftergifter skola krävas, torde dock skäl tala för att icke riksdagen genom en avvisande hållning i saken äventyrar den tidigare uppgjorda planens genomförande.

Med hänsyn till nu angivna omständigheter har utskottet icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må medgiva, att vid lämnande av bistånd till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken i Norrbottens län, för vilket ändamål 1927 års riksdag anvisat ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, må tillämpas de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 27 januari 1928 angivits.

Stockholm den 10 februari 1928.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, Olof Olsson, J. L. Widell, O. Bergqvist, C. P. V. Nilsson i Gränebo, J. G. Waller, C. A. Carlsson i Gävle, E. A. Hallin, C. I. Asplund, J. B. Johansson i Fredrikslund och C. Johansson i Hälsingborg;

från andra kammaren: herrar P. Nilsson i Bonarp, L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson i Blädinge, O. Olsson i Kullenbergstorp, E. Kristensson i Göteborg, O. Nilsson i Örebro, S. Persson i Fritorp, O. Andersson i Höör, J. Olofsson i Digernäs, P. C. Jonsson i Eskilstuna, O. E. F. Järte och O. Isacson.

Reservationer:

av herrar *Hallin*, *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Persson* i Fritorp och *Järte*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Enligt vad som inhämtas av det nu framlagda förslaget, hava förhoppningarna om erhållande av utöver den tidigare beslutade statshjälpen erforderlig kredit från vederbörande enskilda kreditinstitut icke kunnat uppfyllas. Till följd härav erfordras ytterligare högst betydande eftergifter från statens sida.

Trots fjolårets riksdags uttalande om angelägenheten av att domänstyrelsens medverkan skedde på ett fullt affärsmässigt sätt förutsattes nu att domänstyrelsen avstår från sina krav på bankgaranti samt dessutom medgiver ytterligare utsträckt kredit för betalningen av levererat virke; med en sådan kredit, vilken skulle avse två års virkesleveranser, beräknas, enligt vad utskottet inhämtat, domänverkets fordran hos företaget komma att uppgå till ett så betydande belopp som 1,000,000—1,200,000 kronor. Såsom framgår av propositionen, har domänstyrelsen icke kunnat anse denna uppgörelse som 'en under nu inträdda förhållanden fullt affärsmässig sådan'.

Statens direkta ekonomiska insats i företaget skulle uppgå till 3,000,000 kronor, därav 1,000,000 kronor — eller 500,000 kronor från industrilånefonden och 500,000 kronor från postsparbanken — mot in-teckningar i fastigheter med synnerligen ovisst realisationsvärde och i övrigt mot tvivelaktig eller så gott som ingen säkerhet.

Utskottet har icke heller kunnat undgå att uppmärksamma den bristfälliga förberedande behandling, som propositionen undergått. Sålunda har trots ärendets vikt intet officiellt yttrande infordrats från domänstyrelsen.

Om redan tidigare tvekan på goda grunder gjort sig gällande i fråga om lämpligheten av statens inträde och finansiella medverkan i ett företag med så ovissa ekonomiska framtidsutsikter som det här planerade, måste enligt utskottets mening avgörande betänkligheter hysas mot de ytterligare eftergifter som nu krävas.

Av sålunda angivna skäl får utskottet avstyrka den nu framlagda propositionen. Utskottet hemställer alltså,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke må av riksdagen bifallas.»

av herrar *Nilsson* i Gränebo och *Olsson* i Kullenbergstorp.
